

UDK 81'366.54
DOI: 10.33669/KJ2025-36-03
Rad primljen: 13. 7. 2025.
Rad prihvaćen: 07. 10. 2025.

Izvorni naučni rad

Emira Mešanović-Meša

Univerzitet u Sarajevu – Pedagoški fakultet
emesanovic@pf.unsa.ba
<https://orcid.org/0000-0002-4929-1940>

Mehmed Kardaš

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
mehmed.kardas@ff.unsa.ba
<https://orcid.org/0000-0003-0073-2263>

Prijedlozi *u*, *na*, *pod* i *s* uz imenice *proljeće*, *ljet*o, *jesen* i *zima* – sraslice i/ili prijedložki izrazi

Sažetak: U normativnoj literaturi savremenoga bosanskoga, hrvatskoga i srpskoga jezika imenice koje označavaju godišnja doba različito se tretiraju u pogledu njihovoga srastanja u prilog kada dolaze s prijedlozima: s jedne strane, to su prijedložno-padežne konstrukcije s vremenskim značenjem, a s druge strane, srastanjem tih sastavnih dijelova dobija se vremenski prilog. U drugom slučaju neke od ovih četiriju imenica rjeđe sudjeluju u ovom načinu tvorbe riječi, a nekada je presudan i prijedlog koji dolazi uz njih. Ovaj rad pozabavit će se tim različito predstavljenim problemom u pravopisnoj, gramatičkoj i rječničkoj literaturi triju standardnih jezika, s posebnim osvrtom na priručnike bosanskoga jezika, ali će se također sagledati status i značenje pojedinih konstrukcija i sraslica u korpusu pisanoga jezika kako bi se utvrdio odnos prema normativima. Prijedlozi *u*, *na* i *pod* uz imenice *proljeće*, *ljet*o, *jesen* i *zima* formiraju akuzativne konstrukcije s vremenskim značenjem, dok prijedlog *s* uz ove imenice formira genitivnu konstrukciju s vremenskim značenjem, pri čemu u oba slučaja postoje i gramatička i semantička ograničenja. Kako normativni priručnici nude neujednačena rješenja u pogledu pisanja spoja prijedloga i imenice, takvo stanje potvrđuje i pisani korpus bosanskoga jezika, što ukazuje na potrebu valjanijeg određenja normativnih priručnika prema srastanju navedenih konstrukcija s vremenskim značenjem ili čuvanju njihovih sastavnih dijelova. Na osnovu provedene analize zaključuje se da argumentacija o razvijanju novoga značenja u ovim sraslicama nema tako čvrsto opravdanje te bi rastavljeno pisanje prijedloga i imenice koja označava godišnje doba pojednostavilo pravilo i učinilo ga lahko primjenjivim.

Ključne riječi: srastanje, sraslice, priložno značenje, imenica, prilog, prijedlog *u*, prijedlog *na*, prijedlog *pod*, prijedlog *s*

1. Uvod

Nastanak jedne riječi od dviju riječi, pri čemu osnovne riječi zadržavaju svoju morfološku strukturu, tvorbena je način koji se naziva *srastanje* (*sraščivanje*),¹ a nova je riječ *sraslica*. Sraslica u konačnici dobiva jedan naglasak za razliku od polazišnih riječi (ukoliko su obje riječi naglasnice), a najbrojnije su nastale od prijedloga i drugih vrsta riječi. Srastanje je vrlo raširen tvorbena način u nastanku priloga kada “stalniji adverbni izrazi srastanjem postaju prilozni” (Barić i dr. 1997: 389), odnosno kada “riječi koje se stalnije i češće upotrebljavaju u priložnim vezama pa primaju priložno značenje te se srastaju u jednu riječ” (Babić 2002: 563). Pisanje prijedloga uz imenice u priložnom značenju regulirano je pravopisnim pravilima sastavljenoga i rastavljenoga pisanja riječi, te je u pravopisnim priručnicima bosanskoga, hrvatskoga i srpskoga jezika pri utvrđivanju načina pisanja prijedloga i imenica postavljeno opće pravilo: dobijanje novoga značenja određuje sastavljeno pisanje prijedloga i imenice (Halilović 1996; Halilović 2017; Halilović 2019²; Bulić 2022³; Babić – Finka – Moguš 2004⁴; Jozić i dr. 2013⁵; Pešikan – Jerković – Pižurica 2018⁶). No, da je ovaj proces prerastanja dviju riječi ili grupe riječi u složenicu trajan, da je posebno izraženo kolebanje pri razgraničavanju priložnih složenica, odnosno složenih priloga od priloških izraza (Halilović 2017: 42), da “nije uvek lako oceniti da li određeni

¹ Pored termina *srastanje* (Barić i dr. 1997: 298, 389; Jahić – Halilović – Palić 2000: 307), koristi se i *sraščivanje* (Babić 2002: 46; Težak – Babić 2005: 175).

² Ako je dobijeno novo značenje, riječ je o priloškoj složenici (koja se piše sastavljeno), a ako svaka riječ zadržava svoje posebno značenje, takav priloški izraz piše se rastavljeno (Halilović 1996: 49; Halilović 2017: 42; Halilović 2019: 102).

³ Rastavljeno se pišu dvije riječi koje u spoju daju novo značenje, najčešće preneseno ili frazemsko, a čiji proces srastanja u jezičkoj praksi nije potpuno dovršen (Bulić 2022: 185).

⁴ Združivanjem postojećih leksičkih jedinica da bi se dobilo novo značenje nastaju složeni prilozni (Babić – Finka – Moguš 2004: 79, 82; Babić – Moguš 2011: 65, 67–68).

⁵ Ako jezična jedinica ima različito značenje od svojih tvorbenih sastavnica, onda je ona nova jezična jedinica (Jozić i dr. 2013: 59).

⁶ Spojeno pisanje po pravilu podrazumijeva novo, odnosno pomjereno značenje (Pešikan – Jerković – Pižurica 2018: 97).

predložki spoj treba pisati odvojeno ili sastavljeno” i “otuda u ovoj oblasti ima nešto više dvojstava, koja su to samo prividno, i više pravila nego što je poželjno” (Pešikan – Jerković – Pižurica 2018: 94) te da “često nema čvrstoga pravila kada jedna sintagmatska veza postaje prilog” (Babić 2002: 563), istaknuto je kao očit pravopisni i gramatički problem u priručnicima savremenoga bosanskoga, hrvatskoga i srpskoga, pa je stoga i ponajviše navedenih načela i primjera koji određuju kontekste i značenje kada prijedlog uz imenicu valja pisati odvojeno, kada spojeno, a kada je dopušteno i dvojstvo (Halilović 2017: 43–45; Bulić 2022: 182–185; Babić – Moguš 2011: 66–68; Jozić i dr. 2013: 60–63, 133–135; Pešikan – Jerković – Pižurica 2018: 94–97). Tako se i imenice koje označavaju godišnja doba različito tretiraju u pogledu njihovoga srastanja u prilog kada dolaze s prijedlozima te ćemo najprije izložiti njihov status u normativnim priručnicima bosanskoga, hrvatskoga i srpskoga jezika.

2. Prijedlozi i imenice koje označavaju godišnja doba u normativnim priručnicima bosanskoga, hrvatskoga i srpskoga jezika

U normativnim priručnicima bosanskoga, hrvatskoga i srpskoga, kada je riječ o sastavljenom ili nesastavljenom pisanju prijedloga uz imenice koje označavaju godišnja doba (*proljeće, ljeto, jesen i zima*), različita su pravila i rješenja koja reguliraju njihov način pisanja, pa i u pojedinačnim imenicama i prijedlozima, što jasno upućuje na kolebanje o načinu tvorbe i njihovom gramatičkom određenju.

Još je u pravopisnom priručniku srpskohrvatskoga/hrvatskosrpskoga jezika istaknut isti problem određivanja statusa složenoga priloga i priloškoga izraza, odnosno razgraničavanja završenoga procesa srašćivanja skupova riječi u prilošku složenicu i upotrebe skupova riječi u istoj službi s prilozima: “Zato nije svagda lako odrediti da li jedan priloški izraz od dveju ili više reči ostao ono što je bio, ili je od njega postala složenica, i da li, prema tome, te izraze treba pisati odvojeno ili sastavljeno” (*Pravopis* 1960: 84), dok je pisanje prijedloga i imenica *proljeće, ljeto, jesen i zima* regulirano u okviru postavljenoga pravila da ih “kao priloške izraze s nesraslim delovima rastavljeno treba pisati” (*Pravopis*

1960: 87) i navedeni su, između ostalih, i primjeri: *pod jesen, pod zimu, s jeseni, s proleća, na leto, na zimu, u jesen, u zimu* (Pravopis 1960: 87–88). Stoga *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika* i nema uvrštenih složenih priloga nastalih od prijedloga i imenica *proljeće, ljeto, jesen i zima*, nego sadrži tek pridjeve *podziman* i *podzimnji* (“koji se odnosi na vreme pod zimu, jesenji”) te *podjesenji* (“koji se događa u vreme neposredno pre jeseni”) (1971: 554, 557).

U *Pravopisu bosanskoga jezika* (1996) prijedlozi i imenice *proljeće, ljeto, jesen* i *zima* navedeni su u dijelu sastavljenoga i rastavljenoga pisanja priloga prvi put⁷ kao primjeri kada i imenice, pored pridjeva i priloga, ulaze u sastav složenih priloga i pišu se sastavljeno, npr. **podjesen** i **podzimu** (Halilović 1996: 50); drugi se put⁸ nalaze nakon pravila “Treba razlikovati složene priloge kao *dokraja* (= *sasvim*), koji se pišu sastavljeno, od spojeva u kojima se dvije riječi (prijedlog + imenica i dr.) čuvaju svoja samostalna značenja, npr. *do kraja* (dana), koji se pišu rastavljeno...”, i većega broja primjera koji ukazuju na to da se mogu pisati ili sastavljeno ili rastavljeno, te je tako, istaknuto je, i sa složenim prilozima kao npr. **nazimu**, **ujesen** i **uzimu** (Halilović 1996: 50–51⁹); treći je put¹⁰ uz pravilo koje regulira samo rastavljeno pisanje, najprije veza prijedloga s vremenskim prilogom, a potom i “...prijedloško-padežne veze s priloškim značenjem, u kojima se prijedlog i imenica još uvijek osjećaju kao zasebne riječi, npr.: **na proljeće, s jeseni, u ljeto, u proljeće, u zimu...**” (Halilović 1996: 52). Ovdje valja ukazati na pravilo i primjere *uzimu* i *u zimu* (iz tačke 209), gdje se utvrdila i mogućnost srastanja prijedloga i imenice u prilog (priloško značenje) kao i mogućnost upotrebe veze ovih dviju riječi (koja nema priloško značenje), te pravilo i primjer samo rastavljenoga pisanja *u zimu* s priloškim značenjem (iz tačke 215), odnosno na nesklad između ovih pravila i primjera *u zimu* i *uzimu* u dijelu o sastavljenom i rastavljenom pisanju priloga. U *Pravopisnome rječniku* upisani su primjeri priloških sraslica i primjera

⁷ Tačka 206.

⁸ Tačka 209.

⁹ Nakon navedenih primjera stoji i napomena da je više ovakvih primjera u *Pravopisnome rječniku*.

¹⁰ Tačka 215.

koje valja razlikovati od njih: **najesen** (*pril.*: počinje najesen) : (zaboravio) **na jesen** (Halilović 1996: 345); **naljeto** (*pril.*: vidjet ćemo se naljeto) : (misliti) **na ljeto** (i jesen) (Halilović 1996: 347); **nazimu** (*pril.*: obavi to nazimu) : (žalila se) **na zimu** (Halilović 1996: 354); **ujesen** (*pril.*: ujesen lišće opada) : (uzdaju se) **u jesen** (rodnu) (Halilović 1996: 564); **uzimu** (*pril.*: uzimu nikud ne ide) : **u zimu** (ne vjeruju) (Halilović 1996: 582), te samo primjeri složenih priloga: **podjesen** (*pril.*) (Halilović 1996: 409); **podzimu** (Halilović 1996: 414).

Izuzmu li se primjeri koji nemaju priloško značenje, *Pravopis* (1996) prepoznaje priloške sraslice *naljeto, najesen, nazimu, ujesen, uzimu, podjesen* i *podzimu*.

Drugo izdanje *Pravopisa bosanskoga jezika* (2017) nije unijelo promjene glede pravila pisanja: ponovljena su pravila o pisanju složenih priloga i primjera **podjesen, podzimu**¹¹ (Halilović 2017: 42), o razlikovanju složenih priloga i spojeva riječi gdje svaka čuva svoje značenje, npr. **nazimu, ujesen, uzimu** (Halilović 2017: 43–44) i o rastavljenom pisanju prijedložko-padežnih veza s priloškim značenjem, npr. **na proljeće, s jeseni, u ljeto, u proljeće** (Halilović 2017: 45), s tim da uz posljednje primjere nije upisan primjer *u zimu*, koji je u prvom izdanju i u ovoj skupini primjera bio upisan, te je jasno da ovo izdanje prepoznaje samo sraslicu *uzimu* (priloško značenje). U *Pravopisnome rječniku* pobrojani su priloz: **najesen** (*pril.*) (Halilović 2017: 439), **naljeto** (*pril.*) (Halilović 2017: 440), **nazimu** (*pril.*) (Halilović 2017: 449), **podzimu** (*pril.*) (Halilović 2017: 528), **ujesen** (*pril.*) (Halilović 2017: 714), **uzimu** (*pril.*) (Halilović 2017: 733). *Pravopis* (2017) također poznaje priloške sraslice *naljeto, najesen, nazimu, ujesen, uzimu, podjesen, podzimu*, s tim što je jasniji status sraslice *uzimu*.

Bosanski pravopis (2022) R. Bulića u pogledu pisanja priloških ili prijedložno-padežnih izraza i složenih priloga koji u sastavu imaju imenice s oznakom godišnjih doba u bitnom se ne razlikuje od onoga što je preporučeno u Halilovićevu pravopisu (2017). Sastavljeno i rastavljeno pisanje ima svoje gramatičke i semantičke razloge; sastavljeno

¹¹ Tačka 178.

se pišu dvije riječi koje su dale novo značenje, pri čemu se rastavljeno pišu dvije riječi koje u spoju daju novo značenje, najčešće preneseno ili frazemska, a čiji proces srastanja u jezičkoj praksi nije potpuno dovršen (Bulić 2022: 185). Stoga je i kod Bulića samo *s jeseni* i *s proljeća*, a u *Pravopisnome rječniku* navode se razlike između priloških sraslica i prijedložno-padežnih konstrukcija: *ùjesēn pril.*; **u jēsēn** (kasnu) (Bulić 2022: 1050); **nàjesēn** pril.; ali: ne zaboravi **na jesen** (Bulić 2022: 788), **ùzīmu** pril. (*uzimu* su mu uvijek spremne skije) (Bulić 2022: 1066) i **nàljeto** pril. (naljeto dolazim; ali: **na ljeto** mislim cijele godine), s tim da se navodi samo **nàzīmu** pril. (Bulić 2022: 797).

Pravopisni priručnici bosanskoga jezika (Halilović 1996, 2017; Bulić 2022), dakle, nemaju jedinstveno pravilo ni stav glede srašćivanja prijedloga i imenica *proljeće*, *ljeto*, *jesen* i *zima* nego se pojedinačno propisuje pisanje primjera, tako, naprimjer, prijedlog *na* srašćuje uz imenice *ljeto*, *jesen* i *zima*, ali ne i uz imenicu *proljeće*, ili prijedlog *u* srašćuje s imenicama *jesen* i *zima*, ne i s *proljeće* i *ljeto*, ili ako se posmatra jedna imenica, opet nije zakonomjernost dosljedna, pa prijedlog *na* srašćuje s imenicom *ljeto*, ali ne i prijedlog *u* itd.

Napomenom u *Gramatici bosanskoga jezika*, u dijelu o priložima (*Morfologija*), potvrđen je vrlo živ proces prerastanja prijedložno-padežnih izraza, tj. priložnih izraza, u prave priloge, no do srašćivanja ne dolazi ukoliko svaki član sintagme sastavljene od prijedloga i neke druge riječi (imenice, priloga) čuva svoje posebno značenje, npr. *na proljeće*, *u ljeto* (Jahić – Halilović – Palić 2000: 297), a u dijelu o adverbijalnoj odredbi vremena (*Sintaksa*) ponovljeno je da se iskazuje i prijedložno-padežnim izrazima koji mogu sadržavati prijedloge s primarno vremenskim značenjem, te prostorne prijedloge koji uz lekseme vremenskoga tipa dobivaju vremensko značenje, npr. *preko ljeta*, *s proljeća*, *pod jesen* (Jahić – Halilović – Palić 2000: 388). *Gramatika bosanskoga jezika* (2000), dakle, ne zagovara srašćivanje ovih veza nego čuvanje njihovih samostalnih dijelova.

U leksikografskim djelima bosanskoga jezika mogu se naći prilozima uvršteni kao samostalne natuknice, što predstavlja i svojevrsno stajalište

ovih normativa kada je riječ o procesu srašćivanja prijedloga i imenica koje označavaju godišnja doba u priloške sraslice.

Rječnik bosanskog jezika (2007) sadrži manji broj složenih priloga: **nàžīmu pril.** u zimi koja slijedi (doći će opet *nazimu*) (Čedić i dr. 2007: 434); **pòdzīmu pril.** pred samu zimu, u kasnu jesen, uoči same zime (Čedić i dr. 2007: 671).

U *Rječniku bosanskoga jezika* (2010) upisani su kao zasebne odrednice sljedeći prilozii: **nàjesēn pril.** s početkom jeseni ili tokom jeseni koja slijedi: *nastava počīnje* ~ (Halilović – Palić – Šehović 2010: 702); **nàljeto pril.** s početka ljeta ili tokom ljeta koje slijedi: *vidjet ćemo se* ~ (Halilović – Palić – Šehović 2010: 708); **nàžīmu pril.** s početkom zime ili tokom zime koja slijedi: *doći će opet* ~ (Halilović – Palić – Šehović 2010: 734); **pòdzīmu pril.** pred samu zimu, neposredno prije nego što dođe zima (Halilović – Palić – Šehović 2010: 930); **ùjesēn pril.** u vrijeme jeseni: ~ *počinju kiše* (Halilović – Palić – Šehović 2010: 1373); **ùžīmu pril.** kad je zima: ~ *nikud ne putuje* (Halilović – Palić – Šehović 2010: 1413).

Rječnik bosanskog jezika (Jahić 2014, 2024) nudi priloge: **nàjesēn pril.** ujesen (~ *će u školu*) (Jahić 2014: 84); **nàljeto** (ik. *nàlito*) *pril.* u toku ljeta, tokom ljeta, u ljeto (*vidjet ćemo se* ~, *akobogda.* - razg.) (Jahić 2014: 107); **nàžīmu pril.** u vrijeme zime, u zimu (*uradićemo to* ~, - razg.) (Jahić 2014: 227); **pòdjesēn pril.** sami početak jeseni (kraj septembra i prva polovina oktobra) (Jahić 2024: 122), a treba istaći da ovaj rječnik nije završen te da su ovo primjeri iz dostupnih tomova.¹²

U nekim priručnicima hrvatskoga jezika kao i pravopisnim priručnicima srpskoga jezika jedinstvena su pravila u pogledu pisanja prijedloga i imenica s oznakom svih godišnjih doba, i to rastavljenoga pisanja: nije došlo do srašćivanja prijedloga s vremenskim prilogom ili vremenskom imenicom, npr. *na zimu, na ljeto, pod jesen, pod zimu, s jeseni, s proljeća, u jesen, u zimu* (Babić – Finka – Moguš 2004: 81–82; Babić – Moguš 2011: 67–68), a u pravopisnim priručnicima srpskoga jezika posebno je istaknuto da se “zadržava pravilo da se predlozi ne

¹² Uz primjere *nàljeto* i *nazimu* autor je tumačeći njihovo značenje naveo *u ljeto* i *u zimu* i time ih ne samo izjednačio u značenju (kasnije će se vidjeti da to gramatička literatura ne podržava) nego i nagovijestio da te konstrukcije nemaju sraslicu.

pišu spojeno s nazivima godišnjih doba” (Pešikan – Jerković – Pižurica 2005: 59), odnosno “predložke veze sa nazivima godišnjih doba pišu se odvojeno: *u proleće, u leto* ijek. *u ljeto, u jesen, u zimu* (up. i: *u kasnu jesen, u ranu zimu*), *na proleće* ijek. *na proljeće, s jeseni, pod zimu* itd.” (Pešikan – Jerković – Pižurica 2018: 95) i da se, iako je među spojevima s prijedlogom malo onih koji se mogu podvesti pod pravila pogodna za pamćenje, može zapamtiti da se odvojeno pišu odredbe s nazivima godišnjih doba: *u zimu, u proleće, s proleća, na leto, na jesen* itd. (Ivić i dr. 2011: 107). Babić razlikuje dvije skupine priloga nastalih od prijedloga i imenica: a) veze koje se upotrebljavaju u jasno prenesenom priložnom značenju postali su pravi prilozici i pišu se zajedno, b) veze koje se stalnije ili češće upotrebljavaju kao priložne oznake u osnovnom ili frazeološkom, idiomatskom značenju, te se zbog slabijeg ili jačeg prenesenog značenja mogu smatrati i prilozima, pa se katkad i pišu kao jedna riječ, no ako nema posebnih razloga, valja ih smatrati priložnim vezama i pisati odvojeno – a u toj skupini primjera nalazi se i veza *u jesen* (Babić 2002: 564).

S druge strane, određeni hrvatski priručnici zagovaraju i priznaju srastanje prijedloga i imenica s oznakom godišnjih doba, no rješenja su djelomična i ne odnose se na sve prijedloge i na sve imenice podjednako (slično pravopisnim priručnicima bosanskoga /Halilović 1996, 2017; Bulić 2022/). Tako se u *Pravopisu hrvatskoga jezika* (2001), iako nisu posebno razmatrani ovakvi primjeri u dijelu o pisanju sastavljenoga i rastavljenoga pisanja riječi, u *Općem pravopisnom rječniku* nalaze priloške sraslice: **najesen** (Pripreme ćemo početi **najesen** : nemamo primjedaba **na jesen**, nego na ljeto) (Anić – Silić 2001: 490); **naljeto** (Vidjet ćemo se opet **naljeto** : **Na ljeto** se misli i zimi) (Anić – Silić 2001: 492); **nazimu** (Obavit ćeš to **nazimu** : Žalio se **na zimu**) (Anić – Silić 2001: 504); **podzimu** (Ostavio je posao da ga obavi **podzimu** : Kako da što staviš pod ljeto i **pod zimu**) (Anić – Silić 2001: 612); **sjeseni** (Anić – Silić 2001: 766); **sproljeća** (To su ptice koje se vraćaju odmah **sproljeća** : **S proljeća** se ide u ljeto) (Anić – Silić 2001: 783);¹³ **ujesen** (Lišće pada **ujesen** : Seljaci se ufaju **u jesen** i u dobru berbu) (Anić

¹³ Sraslice *sjeseni* i *sproljeća* na isti način uvrštene i s istim primjerom nalaze se još u *Pravopisnom priručniku hrvatskoga ili srpskoga jezika* (Anić – Silić 1987: 599, 608).

– Silić 2001: 842); **uzimu** (**Uzimu** priroda miruje : Ne vjeruje **u zimu**) (Anić – Silić 2001: 864).

Na istom je tragu i *Hrvatski pravopis* (2013), u kojem se jednorječnicom smatraju i prilozi nastali od dviju sastavnica od kojih je jedna prijedlog ili prefiks, a druga imenica, pa se u pobrojanim primjerima nalazi i *na-jesen* i *ujesen* (Jozić i dr. 2013: 60), a u njegovom *Rječniku* nalaze se još i: *naljeto* (*Doći ću opet naljeto.*), *nazimu* (*Doći ću opet nazimu.*), *podzimu*, *uzimu* (*Dolazili su uvijek uzimu.*) (Jozić i dr. 2013: 303, 308, 360, 458), te s odrednicama *zastarjelo: sjeseni* (*Doći ću sjeseni.*) *zast.* i *sproljeća* (*Doći će sproljeća.*) *zast.* (Jozić i dr. 2013: 415, 422). Dakle, sraslicama *sjeseni* i *sproljeća*, koje se – u ovdje konsultiranoj literaturi – jedino nalaze u Anić – Silićevim pravopisnim priručnicima (1987, 2001), *Hrvatski pravopis* (2013) već dodjeljuje odrednicu *zastarjelo* i time ih upotrebno obilježava naspram općeprihvaćene i standardizirane leksike savremenoga jezika, no potvrda srastanja prijedloga s i imenica *jesen* i *proljeće* svakako je zabilježena.

Manji broj sraslica upisano je u rječnicima hrvatskoga jezika: *nàzīmu* pril. u zimi koja slijedi (*doći će opet ~*), *ùjesēn* pril. u jesensko vrijeme, kad je jesen (*~ uvijek putujemo*) (Anić 2006: 837, 1656), *ujesen* (pril. tijekom jeseni: *Ujesen počinje nastava.*) (*Školski rječnik hrvatskoga jezika*).¹⁴

3. Prijedlozi s vremenskim značenjem *na*, *u*, *pod*, *s* i nazivi godišnjih doba

Prijedlozi s vremenskim značenjem ubrajaju se u dimenzionalne jer upućuju na mjerljivost, na jednu od dimenzija (prostor ili vrijeme), dok nedimenzionalni imaju logički kompleksnija značenja (načina, uzroka, posljedice, uvjeta, dopuštanja i sl.). Izdvojeno je šesnaest tipičnih vremenskih značenja prijedložnih izraza u hrvatskom jeziku (Pranjeković 1994: 65–68; Silić – Pranjeković 2005: 247–248¹⁵), a kako je u savreme-

¹⁴ Vidjeti: <https://rjecnik.hr/search.php?q=ujesen> (pristupljeno 6. 5. 2025).

¹⁵ Istodobnost (simultanost), prijevremenost (anteriornost), poslijevremenost (posteriornost), krozvremenost (protemporalnost), ablativna temporalnost (abtemporalnost), izmeđuvremenost (intertemporalnost), unutarvremenost (intratemporalnost), okovremenost (cirkumtemporalnost), usporedna temporalnost, “prostorna

noj nauci o jeziku prihvaćeno tumačenje da se iz prostornih značenja (njihov temelj je suodnos između dvaju predmeta ili dvaju skupova predmeta, između predmeta kojem treba odrediti mjesto, koji je objekt lokalizacije – OL, i predmeta pomoću kojeg se objektu lokalizacije određuje mjesto, tj. lokalizatora – L¹⁶; Silić Pranjković 2005: 245) razvijaju sva ostala, uključujući i vremensko (ovdje je riječ o odnosu između događaja – D, i vremenskog lokalizatora – VL, tj. jezične jedinice s vremenskim značenjem uz pomoć koje se precizira vrijeme događanja; Silić – Pranjković 2005: 247), neka od njih se potpuno podudaraju, neka ipak ne.¹⁷ Jezgreno je značenje akuzativa izravna meta glagolske radnje (Halilović – Palić – Šehović 2010: 12), odnosno granična direktivnost, tj. odnos među dvama predmetima u kojem jedan predmet, kakav njegov dio ili prostor u njegovoj blizini služe kao cilj kretanja ili kakve druge aktivnosti vezane za drugi predmet (Silić – Pranjković 2005: 223), a može doći i s prijedlozima. Prijedlozi *na*, *u*, *pod* dolaze s akuzativom,¹⁸ te uz akuzativ prijedlozi *na* i *u* zadržavaju osnovno akuzativno značenje – granična direktivnost, dolazak na cilj ili realizacija kakve aktivnosti vezana za određeno mjesto, prijedlog *pod*, suprotnog značenja od prijedloga *nad*,¹⁹ označava mjesto kao cilj kretanja ili kakve druge aktivnosti koje se nalazi u donjem dijelu ili posve ispod predmeta označenog akuzativom (Silić – Pranjković 2005: 224–228), a kako i prijedlozi s prostornim značenjem semantičkom transpozicijom dobivaju

temporalnost”, direktivno-granična temporalnost, sredvremenost (centrumtemporalnost), ekstremalna temporalnost, socijativna temporalnost, umjestovremenost (altertemporalnost), “kauzalna temporalnost”.

¹⁶ Pored termina objekt lokalizacije i lokalizator (Pranjković 1994; Palić 2013, 2014), susreću se termini *trajektor* i *orijentir*, koje koriste kognitivisti.

¹⁷ Pranjković je u radu “Prostorna značenja prijedloga u hrvatskome standardnom jeziku” (1992) izdvojio dvadeset prostornih značenja, te ih je uvrstio u *Gramatiku hrvatskoga jezika* (2005), a baveći se vremenskim, ustvrdio da se neka međusobno podudaraju, npr. ablokativnost i abtemporalnost, interlokativnost i intertemporalnost i sl., a neka se ne mogu ni metaforički transferirati u vrijeme, npr. sublokativnost (*pod stolom*), lateralna lokativnost (*s lijeve strane ulaza*) ili supralokativnost (*nad stolom*) (Pranjković 1994: 65).

¹⁸ Prijedlog *na* dolazi i s lokativom, *u* i s gentivom i lokativom, *pod* i s instrumentalom.

¹⁹ Pranjković naime tvrdi kako se kategorija prostora u jezicima u velikoj mjeri konceptualizira po načelu dvojčanih opreka (binarnih opozicija), a sve ono što vrijedi za sustav prostornih relacija u velikoj mjeri vrijedi i za sustave drugih (dimenzionalnih i nedimenzionalnih) značenja koja se transferiraju iz prostornih (Pranjković 2016: 14).

vremensko značenje, tako ovi prijedlozi označavaju intralokalnost odnosno intratemporalnost, te ekstremalnu lokalnost odnosno ekstremalnu temporalnost. Detaljan opis semantičke transpozicije koncepta prostorne intralokacije (PIL) izražne padežnim konstrukcijama s prijedlogom *u* u vremensku intralokaciju (VIL), a kasnije i *s* prijedlogom *na* ponudio je Palić (2013, 2014):

Intralokalizacija jest pojam iz domena kategorije prostora koji označava odnos u kojemu *objekt lokalizacije* (OL) u potpunosti zauzima prostor u granicama *lokalizatora* (L). Prostorna intralokalizacija (PIL) može biti statičnoga i dinamičnog tipa. U prvom slučaju OL miruje smješten u granicama L, a u drugome se OL pomjera, kreće u granicama L. Kako sam već rekao, vrijeme je dimenzionalna kategorija, ali linearnog tipa, kojoj je svojstven neprestan, neograničen tok. No, upravo takva predodžba vremenu daje kategorijalno niži rang u odnosu na prostor jer se zamišljeni vremenski kontinuum nužno smješta u prostor i prostire u njemu. Zbog toga se operacionalizacija vremena vrši prostornom raščlambom, tj. određenjem na zamišljenoj vremenskoj osi odsječaka kao ‘prostora vremena’ koji tako postaju vremenski lokalizatori (VL) u koje je moguće smjestiti objekt vremenske lokalizacije (OVL). Na taj se način identificira vrijeme kao lokalizator i postavlja vremenska intralokalizacija (VIL) kao pojam metaforički preslikan iz domena prostora. Za VIL bitno je da OVL potpuno pripada VL, (...) (Palić 2013: 86–87).

I prijedlog *u* i prijedlog *na* dolaze u konstrukcijama PIL, a posredstvom metafore *vrijeme je prostor* i submetafore *smještanje u vremenu je smještanje u prostoru* ovi prijedlozi prenose se u domen vremena, i to uz lekseme koje imaju ili dobivaju vremensko značenje i koje se općenito mogu zvati vremenskim leksemama, a među trima tipovima – općevremenske, konvencionalnovremenske i implicitnovremenske lekseme – u drugome se nalaze imena godišnjih doba (konvencionalnovremenske lekseme neposredno označavaju vrijeme prema eksplicitno utvrđenim astronomskim i drugim parametrima računanja vremena, a semantički se odlikuju strogom preciznošću)²⁰ (Palić 2014: 463–464; Palić 2013:

²⁰ Pored godišnjih doba ovdje se ubrajaju i mjerne jedinice (*sekunda, minuta, sat, dan, sedmica...godina...*), dijelovi dana (*zora, praskozorje, sabah, jutro, prijepodne...*), dani u sedmici (*ponedjeljak, utorak, srijeda...*), mjeseci u godini (*januar, februar, mart...*), periodi u godini (*međudnevnic, ravnodnevnica*).

87). Akuzativne vremenske konstrukcije s prijedlozima *u* i *na*²¹ semantički su istovrsne,²² dokazao je autor, zato što obje izriču VIL tipa “referencijalna tačka”:

Scenarij obilježen konstrukcijom *u* + akuzativ u domenu vremena jeste preslikani scenarij dospijevanja na neki cilj/destinaciju u domenu prostora. Dostignuti prostorni cilj kretanja pretvara se u referencijalnu tačku na liniji protoka vremena, a prostorni dodir u koincidenciju OVL i VL. OVL i VL distancirani su s tačke gledišta govornika, te se cijela situacija predstavlja izrazito dinamično – kao proces ili akcija ‘ulazi’ u svoje vrijeme. U takvoj konstrukciji VL uvijek se predočava kao cjelina, bez pretpostavke o njegovu toku, trajanju ili djeljivosti na segmente. On se, bez obzira koliko traje, sagledava kao referencijalna vremenska tačka, dakle punktualno (Palić 2014: 468).

Tako autor kao primjere konstrukcije prijedloga *u* s akuzativom sa značenjem VIL tipa “referencijalna tačka” uz imena godišnjih doba (konvencionalnovremenske lekseme) navodi: *U proljeće sve buja*, *U jesen opada lišće* (Palić 2014: 469), kao primjere konstrukcije *na* s akuzativom u istom značenju: *Doći će na proljeće*, *Na ljeto ćemo se vidjeti*, *Na jesen ide na odmor*, a u bilješci je istaknuto da bi upotreba lekseme *zima* u ovoj konstrukciji (*Na zimu ću se odmoriti*) bila krajnje neobična, možda i upitna (Palić 2013: 91–92). Autor je, iako su konstrukcije s ovim prijedlozima istovrsne i upotrebljavaju se obje, razgraničio njihovu upotrebu navodeći pored gramatičkih osnova²³ i primjere kada su semantički utemeljene (osim gramatički), pa je moguće i *na ljeto* i *u ljeto*, ali s različitim značenjem; *na ljeto* = u vrijeme ljeta koje slijedi, a

²¹ Konstrukcije s prijedlogom *u* sa značenjem VIL općenito su znatno frekventnije i vrlo su razvijene dok konstrukcije s prijedlogom *na* imaju vrlo ograničenu upotrebu u domenu vremena zato što semantički odnosi obilježeni prijedlogom *na* inače nisu pogodni za vremensku konceptualizaciju.

²² “I zaista, uprkos različitim scenarijima PIL označene konstrukcijama *u* + A i *na* + A, oni se, preneseni u domen vremena, ne razlikuju jer se njihova semantička opozicija koja se tipično očituje na trodimenzionalnim objektima neutralizira kad se preslika u vremensku sferu i primijeni na vremenske jedinice zamišljene kao jednodimenzionalni objekti” (Palić 2013: 91).

²³ Primjeri sadrže lekseme koji ne označavaju godišnja doba, nego dijelove dana, dane u sedmici (konvencionalnovremenski leksemi): **na zoru*, **na jutro*, **na ponedjeljak* (samo je *u zoru*, *u jutro*, *u ponedjeljak*), ili blagdan (implicitnovremenski leksem) **u Bajram* (samo je *na Bajram*).

u ljeto = u vrijeme bilo kojeg ljeta, uključujući i ono koje slijedi (Palić 2013: 92). Adverbijalizaciju akuzativnih konstrukcija s prijedlozima *u* i *na* u vremenskom značenju autor ovih radova spominje u primjeru *na godinu* → *nagodinu* kako bi dokazao svoj zaključak da mjerne vremenske jedinice mogu doći u konstrukcijama *na* + A, ali je značenje VII vrlo rijetko, te su ispunjeni uvjeti za adverbijalizaciju priložnih izraza, *Na godinu* /tj. iduće godine/ *će doseliti ovamo* (isto), da potvrdi proces razgraničenja upotrebe konstrukcija *u* + A i *na* + A uz lekseme gdje su oba prijedloga ravnopravno konkurirala (npr. uz leksemu *večer*: *uvečer* i *navečer*) (Palić 2013: 93), potom kao konstataciju da su konstrukcije *u* + A s vremenskim leksemama koje označavaju dijelove dana *ju-tro* i *večer* potpuno adverbijalizirane (*ujutro, uvečer*) (Palić 2014: 469), no uz lekseme koje znače godišnja doba autor nije spominjao proces adverbijalizacije.

Kako je već rečeno, Pranjković akuzativnu konstrukciju s prijedlogom *pod* uvršćuje u ekstremalnu temporalnost (događaj se odvija na početku ili na kraju vremenskog odsječka označenog vremenskim lokalizatorom), te ovaj prijedlog vezuje za završne dijelove (*pod konac, potkraj*, ali ne **pod početak, *pod sredinu*) ili općenito za imenice koje označavaju završne etape vremenskih ciklusa (*pod noć*, ali ne **pod dan, pod jesen*, ali ne **pod proljeće, pod starost, pod stare dane*, ali ne **pod mladost, *pod mlade dane*), a početne faze prijedlogom *s(a)*, npr. *s proljeća*, ali ne **sa zime*; dakle, suprotno značenje od prijedloga *pod* ima prijedlog *s(a)* + G (Pranjković 1994: 68; Silić – Pranjković 2005: 248). Matovac ističe da je temeljno supershemično značenje prijedloga *pod* adlativnost, tj. kretanje u smjeru cilja, i specificira akuzativni koncept cilja kao prostor s donje strane cilja, te konstrukcija *pod* + akuzativ može označiti i vrijeme, pa tumači Silićeve i Pranjkoviće primjere ovako: “Naime, kako se radi o adlativnost, ona pretpostavlja da se trajektor kreće prije dostizanja cilja, a ukoliko se radi o vremenskim orijentirima koji označuju početak vremenskog odsječka, tada kretanje nije moguće jer prije početka vremenskog razdoblja ništa ne postoji (u tom smislu su mladost i proljeće počeci vremena, mladost je početak života, a proljeće početak godine)” (Matovac 2013: 257, 260–261). S druge strane, ablativnost, tj.

kretanje prostorom koje upućuje na udaljavanje trajektora od orijentira temeljno je značenje prijedloga *s* uz genitiv, a od ostalih prvotnih prijedloga koji uz genitiv izriču ablativno značenje (prijedlozi *od* i *iz*) razlikuje se po tome što konkretizira genitivni koncept ishodišta preko koncepta površine (genitivno kodirani orijentir u prototipnim prostornim upotrebama konstrukcije *s* + *genitiv* je imenica koja označava neku površinu, u prototipnim prostornim situacijama trajektor napušta svoj prvobitni položaj na površini orijentira, prekida postojeći kontakt s njim, te se kreće u smjeru od njega, udaljava se od njega) pa “može se reći kako konstrukcija *s* + *genitiv* ima ablativno značenje koje je dodatno specificirano (početnim) supralokalnim značenjem” (Matovac 2013: 127). Iako semantička mreža konstrukcije *s* + *genitiv* nije razgrnata i nije učestala, te su mnoge neprostorne upotrebe te konstrukcije ograničenih upotrebnihih mogućnosti i mnogi su primjeri neprihvatljivi u suvremenom hrvatskom jeziku, konstrukciju *s jeseni* u primjeru *Iziđe na prostranu terasu, na kojoj je zacijelo moralo biti lijepo u proljeće ili s jeseni*. Matovac pojašnjava: genitivno kodirani orijentir označuje vremensko razdoblje, a poimanje vremenskog razdoblja kao površine od koje se kreće neki orijentir motivirana je poimanjem vremena kao linije, dok Silićevu i Pranjakovićevu tvrdnju (2005: 208) da primjeri *s proljeća* i *s jeseni* imaju i nijansu socijativnosti (*kad se što događa s proljeća, događa se ili se počinje događati /zajedno/ s dolaskom, s pojavom proljeća*) pojašnjava: “značenje socijativnosti proizlazi iz kontakta između trajektora i orijentira koji je povezan s konceptom površine”, što je dodatno opravdano mogućnošću zamjene prijedloga *s* prijedlogom *tijekom*, koji prije svega izražava vremensku istodobnost, tj. kontakt u vremenu (kontakt i tu implicira socijativnost, što upućuje na prostornu utemeljenost značenja socijativnosti) (Matovac 2013: 132). Arsenijević ove konstrukcije promatra u semantičkom polju anteriornost, no jednaka su polazišta glede ograničenja njihove upotrebe da se s prijedlogom *pod* i akuzativom otkriva posljednja faza nekog šireg perioda, te su navedeni primjeri preuzeti od Tanasića: *pod noć, pod jesen, pod samu zimu, pod starost*, a prijedlog *s* zbog svega navedenog može doći uz imenice koje obilježavaju godišnja doba, i to isključivo *proljeće* i *jesen*, kako tvrdi još Stevanović (Arsenijević 2013: 70–71).

Nakon iznesenih gramatičkih i semantičkih ograničenja, distribucija prijedloga *u, na, pod* uz imenice godišnjih doba u akuzativu, te prijedloga *s* uz imenice u genitivu, svodi se na: (1) prijedlog *u* dolazi uz sve ove imenice; (2) prijedlog *na* uz imenice *proljeće, ljeto, jesen*, dok je ovaj prijedlog uz imenicu *zima* i konstrukcija *na zimu* za Palića neobična i čak upitna; (3) prijedlog *pod* dolazi samo uz imenice *jesen* i *zima*, (4) a prijedlog *s* samo uz imenice *proljeće* i *jesen*.

4. Upotreba i značenje sraslica i/ili prijedložkih izraza u bosanskom jeziku

Uzevši u obzir prethodno predočena gramatička i semantička ograničenja upotrebe prijedloga *u, na, pod, s* i određenih imena godišnjih doba, jasni su razlozi izostanka nekih prijedložno-padežnih konstrukcija s vremenskim značenjem u savremenoj normativnoj literaturi bosanskoga, hrvatskoga i srpskoga jezika, a tako i/ili sraslica od takvih konstrukcija – ukoliko postoji prepreka bilo kakve prirode za upotrebu neke prijedložno-padežne konstrukcije, ona priječi i nastanak sraslice, jer ne postoji veza dviju ishodišnih riječi od koje srašćivanjem nastaje nova riječ. Tako se navode ili konstrukcije *pod jesen* i *pod zimu* ili sraslice *podjesen* i *podzimu*, a nikada **pod proljeće, *pod ljeto* niti njihove sraslice, ili konstrukcije *s proljeća* i *s jeseni* ili sraslice, istina potvrđene u najmanjem broju priručnika, *sproljeća* i *sjeseni*, nikada **s ljeta* i **sa zime* (no, općenito nije zabilježen rezultat srašćivanja prijedloga *s* i imenica *proljeće, ljeto, jesen* i *zima* u priručnicima bosanskoga jezika).

Već je navedeno da Palić smatra neobičnom i čak upitnom konstrukciju *na zimu*, no takve su konstrukcije zabilježene u prikazanoj normativnoj literaturi kao konstrukcija (HP 2004, 2011; PSJ 2005, 2018) ili kao sraslica *nazimu* (PBJ 1996, 2017; RBJ 2007; RBJ 2010; RBJ 2014), s posebnom napomenom da je u *Rječniku bosanskoga jezika* (2010), čiji je koautor i Palić, upisana odrednica *nazimu*. Osim toga, da ni prijedložno-padežni izraz *na zimu* ni sraslica *nazimu* nisu neobični,²⁴ potvrđuju primjeri iz različitih funkcionalnih stilova bosanskoga jezika, s tim da

²⁴ Konstrukciju *na zimu* navodi i Stevanović (1979: 413) oprijemljenu iz korpusa (*Hoćemo se na zimu pitati kako se drži carevina*. V. Karadžić, Danica 1, 86).

ekscerpirana građa iz novinarsko-publicističkog stila pokazuje dominaciju rastavljenoga pisanja, dok je u književnoumjetničkom stilu općenito rjeđa pojava i padežne konstrukcije i sraslice. Usto, čini nam se važnim istaći da se svi pronađeni primjeri i konstrukcije *na zimu* i sraslice *nazimu* javljaju isključivo u značenju “u vrijeme zime koja slijedi”, što odgovara tumačenju značenja priloga *nazimu* iz *Rječnika bosanskoga jezika* (2010).

[Ne mjeri sjedalom te podnice, no hajde pomogni. Prosu se žito. **Na zimu** ćeš mi: daj Hadžiji pogače.] Ć. Sijarić, *Bihorci*, 1964: 235; [– Polovinu, ženo, od cijene; toliko sam kaparu dao; toliko mogao i toliko dao – ostalo ću dati **na zimu**. “Ostalo **na zimu!**” ponovilo je neko od nas čeljadi, tek i ono nešto da kaže (...)] Ć. Sijarić, *Miris lišća orahova*, ABP 1995: 285.

[Glavna uloga u turskom filmu ‘Polomljene školjke’ || Film bi trebao biti završen u septembru ove godine, a **nazimu** bi išao u distribuciju.] *Dnevni avaz*, 15. 2. 2010.

[Institucije i udruženja za zaštitu potrošača || Prave posljedice poskupljenja struje osjetit ćemo **nazimu**] *Dnevni avaz*, 28. 3. 2011.

[Prognošičari objavili što nas čeka **na zimu**] Jajce Online, <https://jajce-online.com/prognosticari-objavili-sto-nas-ceka-na-zimu/> (pristupljeno 3. 6. 2025).

Akuzativne konstrukcije imenice *proljeće* niti s prijedlogom *u* niti s prijedlogom *na* nisu ponuđene u literaturi kao sraslice, tako da se ova imenica odvaja od ostalih s izrazitom otpornošću na spajanje s prijedlozima u jednu riječ. **Uproljeće* i **naproljeće* imaju ishodišne konstrukcije *u proljeće* i *na proljeće* od kojih bi srastanje započelo, no niti se ove sraslice nude u literaturi (iako se normiraju *ujesen*, *uzimu*, *najesen*, *nazimu*, *naljeto*) niti bi se u dogledno vrijeme to moglo očekivati. Razlozi su, pretpostavljamo, naglasne prirode. Sve istaknute sraslice *ujesen*, *uzimu*, *najesen*, *nazimu*, *naljeto* imaju preneseni naglasak na proklitiku, pa je *ujesēn*, *üzīmu*, *nājesēn*, *nāzīmu*, *nāljetō*, a kako *pròljeće* nema silazni naglasak, tako se ni u naglasnoj cjelini naglasak ne pomjera i imenica zadržava svoj uzlazni naglasak na prvome slogu (*na pròljeće*, *u pròljeće*). Stoga se ova veza i ne osjeća kao jedna, nova riječ kao ostale koje se i

naglasno osjećaju kao produkt procesa srastanja, što je još Stevanović ustvrdio: “u *pròleće*, mislim, niko i neće osetiti kao složenicu, što opet upućuje na spomenutu činjenicu da se kao složenice više osećaju oni priloški izrazi ovog tipa u kojih se akcentat s imeničkog oblika prenosi na predlog” (1981: 419). No, uvjet srastanja dviju ili više riječi u novu riječ nije prenošenje naglaska na proklitiku niti naglašena riječ sa silaznim naglaskom, već izgovaranje nove riječi s jednim naglaskom. “U prilogu se naglasak nužno ne prebacuje na prednaglasnicu. Prema fonološkome načelu u hrvatskome jeziku naglasak prelazi na prednaglasnicu samo kad je na srednjem slogu naglasne cjeline silazni naglasak: u jùtro – ùjutro, na pàmět – nàpamět, u jèsēn – ùjesēn, ali: do dūše – dodūšē, bez súmnyē – besúmnyē, na prèčac – naprèčac, na jedànpūt, – najedànpūt, na prímjer – naprímjer, na vrijeme – navrijēme” (Jozić i dr. 2013: 61). No, konstrukcija ù *ljeto* u pogledu prenošenja naglaska ne razlikuje se od ishodišnih konstrukcija ù *jesēn* i ù *zīmu*, koje su srasle u priloge ù *jesēn* i ù *zīmu*, pa ni od konstrukcije nà *ljeto* i sraslice nà *ljeto*, ali je ipak normativni priručnici ne svrstavaju među priloge. (Značenjska razlika, dabome, postoji: *na ljeto* = u vrijeme ljeta koje slijedi, *u ljeto* = u vrijeme bilo kojeg ljeta, uključujući i ono koje slijedi /Palić 2013: 92/.) Međutim, primjeri iz bosanskoga pisanog korpusa ne idu uvijek u prilog tumačenju da se *na ljeto* koristi samo u značenju “u vrijeme ljeta koje slijedi”. Naime, u jezike štampe još od kraja 19. stoljeća ovjerena je upotreba konstrukcije *na ljeto* i u značenju “u ljetu koje je prošlo”, s tim da u svim zabilježenim pojavnostima uz ovu konstrukciju dolazi ili godina ili sintagma koja ima ulogu vremenskoga eksplikatora: *iste/prošle godine*.

[**Na ljeto** 1830. otcijepi se Belgija od Holandije, izvojeva sebi uz privolu Evrope neodvisnost i održa se pod Leopoldom Koburškim.] *Sarajevski list*, 3. 3. 1917.

[Zračna pošta || **Na ljeto** 1917. bili su pregovori s Njemačkom bankom u Berlinu i s Hamburško-američkom linijom, a sad se Graetz nalazi u Berlinu (...)] *Sarajevski list*, 2. 1. 1918.

[Likvidiran je zloglasni vojvoda Sava Kovač i njegova banda || Još u početku 1942 dobio je od Draže Mihailovića, po saglasnosti kralja Petra, zvanje četničkog vojvode, dok je **na ljeto** iste godine bio pohvaljen

preko Londonskog radia, od strane tog »vrhovnog komandanta« četničkih ubica.] *Sarajevski dnevnik*, 28. 1. 1946.

[Zavaravamo se da vrijeme liječi sve rane || Ideju za roman “Strašna djeca Averroesova” imala sam već 2019. godine, no proces pisanja započet je **naljeto** prošle godine i završen u decembru.] *Oslobođenje*, 8. 3. 2022.

[Svi smo mi pomalo u haosu || **Naljeto** prošle godine dva filma bila su u centru pažnje skoro cijelog svijeta “Barbie” i “Oppenheimer”.] *Dnevni avaz*, 6. 4. 2024.

Razloge održivosti konstrukcije *u ljeto* naspram priloga *ujesen* i *uzimu* valja tražiti u čemu drugome. Prilog izveden od padežnog oblika *ljeti* nije konkurentan ovoj konstrukciji (ili eventualno prilogu) jer “godišnjim dobima, tačnije *ljetu* i *zimi*, konkurentni nisu ni prilozi (*ljeti* i *zimi*), odnosno oni nisu semantički obilježeni niti kao konstrukcije VIL tipa ‘sadržavanja’ niti kao konstrukcije VIL tipa ‘referencijalne tačke’, tako da podjednako stoje u odnosu prema konstrukcijama *u* + akuzativ, s jedne, i eventualno, *u* + lokativ, s druge strane“ (Palić 2014: 469), a ni prilog *zimi* nije bio kakva prepreka u nastanku priloga *uzimu*. K tome ćemo još dodati i to da se *ljeto* i *zima* iskustveno doživljavaju kao glavni dijelovi godine, odnosno najvažnija godišnja doba (Palić 2014: 469), te bi *uljeto* bilo iskustveno jednako kao *uzimu*. No, *Rječnik bosanskoga jezika* prilogu *zimi* pripisuje značenje “u vrijeme zime, u zimu” (*skijati* ~) (Halilović – Palić – Šehović 2010: 1523), prilogu *uzimu* značenje “kad je zima” (~ *nikud ne putuje*) (Halilović – Palić – Šehović 2010: 1413), a dajući im istoznačnost, daje im se i konkurentnost u upotrebi. Nije jasan, dakle, niti opravdan zauzeti stav u priručnicima koji priznaju kao priloške složenice *ujesen*, *uzimu*, *najesen*, *nazimu*, *naljeto* da konstrukciji *u ljeto* taj status ne pripisuju, jer opravdanog razloga za to nema (istog mišljenja je bio i Stevanović: konstrukcije *u jesen* i *u zoru* neki su gramatičari smatrali složenicama kao riječi *uveče* i *ujutro*, a za konstrukcije *u zimu* i *u leto* ništa ne kažu iako nema razloga da i u ovim izrazima bude drukčije u pogledu srastanja pojedinih dijelova u složenicu /1981: 419/). S druge strane, pisana praksa, pored češćeg odvojenog pisanja, potvrđuje i poprilično značajan broj primjera priloške složenice *uljeto*, s tim da ovu sraslicu evidentiramo samo u novinarsko-publicističkom stilu.

[Pronađeno još jedno tijelo || Tokom petog dana ekshumacije u prijedorskoj masovnoj grobnici Redak, depo Ljubija, ekspertni tim za traženje nestalih pronašao je još jedno tijelo žrtve ubijene **uljeto** 1992. godine.] *Dnevni avaz*, 26. 8. 2006.

[Sukob pred Carevom džamijom || **Uljeto** 1971. godine u Stocu se podigla velika prašina među muslimanskim vjernicima, a iz dana u dan stanje je bivalo sve gore.] *Oslobođenje*, 12. 8. 2010.

[Prema reisu Selimovskom nije se postupilo ni islamski ni ljudski || Cijeli ovaj mirnodopski razvitak do 1991. došao je na prvu kušnju izbijanjem rata u Hrvatskoj **uljeto** 1991.] *Oslobođenje*, 18. 1. 2014.

[Čovjek koji je izmislio čips: Svega mu je bilo dosta || **Uljeto** 1853. godine u zalagajnici Moon's Lake House u Saratoga Springsu, u državi New York, Cornelius Vanderbilt, bogati vlasnik parobroda, čekao je svoju večeru.] *Azra*, <https://azra.ba/zanimljivosti/205704/covjek-koji-je-izmislio-cips-svega-mu-je-bilo-dosta/> (pristupljeno 21. 6. 2025).

[Ekshumacija žrtava iz Tomašice: Stigli prvi DNK nalazi || Prema izjavama svjedoka, riječ je o civilima hrvatske i bošnjačke nacionalnosti koji su ubijeni **uljeto** 1992. godine na području Prijedora.] *Radio Sarajevo*, <https://radiosarajevo.ba/vijesti/bosna-i-hercegovina/ekshumacija-zrtava-iz-tomasice-stigli-prvi-dnk-nalazi/134238> (pristupljeno 21. 6. 2025).

Opravdanje zašto se ijedna od ovih spominjanih priloških konstrukcija smatra sraslicom nije tako čvrsto ni uvjerljivo ukoliko se polazi od općega i temeljnoga pravila koje iznose svi normativni priručnici da *dobijanje novoga značenja određuje sastavljeno pisanje prijedloga i imenice*²⁵ odnosno da promjena značenja prijedložno-padežne konstrukcije uvjetuje nastanak priloške sraslice. Uzme li se samo za primjer konstrukcija *na ljeto* i značenje koje navodi Palić (2013) – *na ljeto* zn. u vrijeme ljeta koje slijedi, potom sraslica *naljeto* i značenje iz *Rječnika bosanskoga jezika* (2010) – *naljeto* zn. s početka ljeta ili tokom ljeta koje slijedi, ili Jahićevog rječnika (2014) – *naljeto* zn. u toku ljeta, tokom ljeta, u ljeto, jasno je da značenje konstrukcije ostaje neizmijenjeno, što kazuje i da

²⁵ Vidjeti uvodni dio ovog rada.

nije ispunjen osnovni uvjet za srastanje prijedloga i imenice.²⁶ Isti bi bio slučaj i sa svakom drugom ovdje posmatranom konstrukcijom i sraslicom (*u jesen* ili *ujesen* – u vrijeme jeseni, kad je jesen, tokom jeseni; *u zimu* ili *uzimu* – u vrijeme zime, kad je zima, tokom zime itd.). Tako sve ovdje izneseno više opravdava stavove iskazane u normativnoj literaturi i mišljenja da su prijedlozi *u*, *na*, *pod* i imenice za označavanje godišnjih doba prijedložno-padežni izrazi s priložnim značenjem.

Dakle, autori priručnika u kojima se zagovara odvojeno pisanje prijedloga *na*, *u*, *pod* i imenica za godišnja doba polaze od toga da rješenja treba donositi bez izuzetaka, a kako se s drugim prijedlozima, npr. s prijedlogom *s*, sve ove imenice pišu odvojeno, to su njihova pravila sistematično izvedena; usto su im pridružene i druge lekseme sa sličnim značenjem (konvencionalnovremenske), te je i primjena u praksi jednostavnija. S druge strane, priručnici koji ovaj tvorbeni način podržavaju trebaju eksplicitno iznijeti u kojim primjerima je taj proces završen, odnosno tačno navesti prijedloge i imenice koje označavaju godišnja doba u kojima je srašćivanje izvršeno i valjanije razloge u kojima nije (naravno, sve u skladu i s primjerima iz drugih skupina) kako bi norma i normativna pravila bila prihvaćena i primjenjiva jer – pravila trebaju biti opravdana i razumljiva, a norma eksplicitna i jednostavna. Svemu navedenom treba pridružiti još jednu važnu činjenicu koja bi se morala uzeti u razmatranje pri utvrđivanju pravopisnih pravila, a to je usvojenost predloženih rješenja u praksi, kao i stanje u pisanoj tradiciji, naročito u književnoumjetničkom stilu. Kada govorimo o bosanskom jeziku, na osnovu istraživanja zastupljenosti prijedložno-padežnih konstrukcija i sraslica u književnoumjetničkom stilu jasno se zaključuje da je upotreba sraslica neuporedivo rjeđa u odnosu na priloške izraze. Kao ilustraciju ćemo uzeti imenicu *jesen*: u analiziranom korpusu književnoumjetničkog stila²⁷ zabilježena su svega četiri primjera srastanja, dok

²⁶ Stevanović se protivio mišljenjima da su složenice *ujesen*, *uzoru*, *podstarost* kao što su složenice *uveče* i *ujutro*, te tvrdeći upravo da u slučajevima gdje se čuvaju neizmijenjeni oblici i gdje značenje prijedložno-padežne veze ostaje to moraju biti samo priloški izrazi, te da nisu složenice ni *u zimu*, ni *u jesen*, ni *u leto*, ni *u zoru*, a ni *pod starost* (1981: 419–420).

²⁷ Za potrebe istraživanja detaljno su analizirana književna djela bošnjačkih autora koja donosimo u popisu izvora.

se u svim drugim pojavnostima bilježe isključivo prijedložno-padežne konstrukcije.

[Од дјетињства мога, око ове крушке биле су свако подјесен између нас Дједове унучади чудновате свађе.] S. Kulenović, *Ponornica*, 1983: 53.

[Htio bi da se upiše na mehaničarski tečaj, koji počinje **najesen**.] S. Kulenović, *Čovjek iz tri carevine*, ABP 1995: 205.

[DERNEK U SARAJEVU, **SJESENI** 1769.] A. Sidran, *Sarajevska zbirka*, 1999: 122.

[Neki izbiše tamo gdje je ljeto, a neki svojim čupavim njuškama razgrnuše snijeg, a jedna grupica od sedam đavola izbi u jedno selo kod Karlovca, **ujesen**, na mraznu zemlju, predveče; (...)] N. Ibrišimović, *Nakaz i vila*, 2004: 86–87.

[Neka gleda kako Miljacka teče, kako u proljeće lista drveće, i kako **u jesen** opada list; sve drugo će mu biti suvišno i glava će ga od toga boljati.] Č. Sijarić, *Hasan, sin Huseinov*, ABP 1995: 277.

[Doći u Napulj relativno kasno, već povrijeđen svim saznanjima zrelih godina – to je kao poslije žarkog, veselog i bestežinskog ljeta, punog svjetlosti, žagora i pokreta, doći **u jesen** na popravni ispit iz poznavanja prirode, ljudi i ljepotâ.] A. Isaković, *Napulj, jednim okom*, 2024: 295.

[A eto, desilo se drukčije, svenuo sam u proljeće a cvjetam **u jesen**.] M. Selimović, *Derviš i smrt*, 2004: 265.

[**Pod jesen** će vode nad Mejrom izvesti golem ćilim od rumena lišća] H. Kikić, *Kopile*, ABP 1995: 154.

[A nije mislio, da će ljeto proći nego je tek s **jeseni** na zimu osjetio kako mu u kahvu više niko ne dolazi, osim pokoji konjušar i bostandžija, kad kupus siječe]. N. Sarajlić, *Podvornici*, ABP 1995: 63–64.

[**U jesen** četrdeset i prve bio sam sekretar sreskog komiteta.] D. Sušić, *Uhode*, 1982: 214.

[На јесен ће јој плодови, као и лани, бити тамнорујни, још рујнији, као Арифини образи.] S. Kulenović, *Ponornica*, 1983: 81.

[Preselio, eto, sretan i zadovoljan što mu je život sve dao što je od njega čeka, i mi ga lani **u jesen** ukopali u velikom greblju, baš će se sad Ali-pašina džamija podići.] E. Čolaković, *Legenda o Ali-paši*, 1989: 425.

Sve rečeno potvrđuje da pravopisna, gramatička i leksička norma bosanskoga jezika nema ni jedinstveno gledište o ovome, ali ni jasna pravila kada je srastanje ovih veza riječi prihvatljivo, a kada to nije, te za svaku imenicu i svaki prijedlog valja pojedinačno tragati za rješenjem; no, kako bi norma i bosanskoga bila i eksplicitna i jednostavna, valja problemu pristupiti sistematično te donijeti i takva pravila.

5. Zaključak

Savremena literatura bosanskoga, hrvatskoga i srpskoga jezika različito pristupa procesu srašćivanja prijedloga *u*, *na*, *pod*, *s* i imenica *proljeće*, *ljet*, *jesen* i *zima*: norma srpskoga jezika zadržala je odvojen način pisanja ovih veza riječi; u normi hrvatskoga jezika nema jedinstvenog stava glede ovoga problema – na jednoj su strani zagovornici njihovoga odvojenoga pisanja bez obzira na to o kojem je prijedlogu i kojoj imenici riječ, na drugoj se strani priznaje srastanje pojedinih prijedloga uz određene imenice; i norma bosanskoga jezika priznaje sve veći broj sraslica od prijedloga i imenica. Od svih imenica za godišnja doba imenica *proljeće* ima najslabije razvijenu sposobnost srašćivanja s prijedlozima (*na proljeće*, *u proljeće*), a imenice *jesen* i *zima* imaju najšire i najjače izraženu ovu sklonost (*nazimu*, *uzimu*, *podzimu*, *najesen*, *ujesen*, *podjesen*). Imenica *ljet* potvrđuje srašćivanje s prijedlogom *na* (*naljeto*), ali proces srašćivanja njene veze s prijedlogom *u* još uvijek nije započeo ili nije završen, premda ni gramatički ni semantički razlozi protiv toga ne postoje, te se u dogledno vrijeme, u skladu s principima kojima se vode normativisti, može očekivati i u normativnim priručnicima sraslica *uljeto*. Međutim, autori normativnih priručnika koji zagovaraju srastanje prijedloga i imena godišnjih doba trebaju ponuditi argumente da je ispunjen temeljni uvjet kako bi sastavni dijelovi srasli u jednu riječ – novo značenje nastale riječi, a to opravdanje, kako se vidjelo u ovom radu, nije ni čvrsto ni održivo. Stoga se u normi bosanskoga (pa i normama drugih jezika) valja pozabaviti time i preispitati dosadašnja normativna stajališta uzimajući u obzir i pisanu tradiciju koja je, ipak, na strani odvojenoga pisanja prijedloga i imena godišnjih doba.

Bibliografija

Izvori

- Čolaković, E. (1989), *Legenda o Ali-paši*, Islamska zajednica Zagreb, Zagreb.
- Gazi Husrev-begova biblioteka, Digitalna biblioteka – <https://digital.ghb.ba>
- Ibrišimović, N. (2004), *Nakaz i vila*, Biblioteka Dani, Sarajevo.
- Infobiro, Digitalni arhiv – <https://www.infobiro.ba/about>
- Isaković, A. (2024), “Napulj, jednim okom”, u: E. Duraković ur. *Izabrana djela Alije Isakovića*, Bošnjački institut – Fondacija Adila Zulfikarpašića, Sarajevo.
- Kikić, H. (1995), “Kopile”, u: E. Duraković ur. *Antologija bošnjačke pripovijetke 20. vijeka*, Izdavačka kuća “Alef”, Sarajevo.
- Kulenović, S. (1995), “Čovjek iz tri carevine”, u: E. Duraković ur. *Antologija bošnjačke pripovijetke 20. vijeka*, Izdavačka kuća “Alef”, Sarajevo.
- Sarajlić, N. (1995), “Podvornici”, u: E. Duraković ur. *Antologija bošnjačke pripovijetke 20. vijeka*, Izdavačka kuća “Alef”, Sarajevo.
- Selimović, M. (2004), *Derviš i smrt*, Biblioteka Dani, Sarajevo.
- Sidran, A. (1999), *Sarajevska zbirka*, Preporod: Bošnjačka književnost u 100 knjiga, Sarajevo.
- Sijarić, Ć. (1964), *Bihorci*, Svjetlost, Sarajevo.
- Sijarić, Ć. (1995), “Hasan, sin Huseinov” i “Miris lišća orahova”, u: E. Duraković ur. *Antologija bošnjačke pripovijetke 20. vijeka*, Izdavačka kuća “Alef”, Sarajevo.
- Sušić, D. (1982), *Uhode*, “Svjetlost”, OOUR izdavačka djelatnost, Sarajevo.
- Куленовић, С. (1983), Понорница, “Свјетлост”, ООУР издавачка дјелатност, Сарајево.

Literatura

- Anić, V. (2006), *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, Novi Liber, Zagreb.
- Anić, V., Silić, J. (1987), *Pravopisni priručnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Sveučilišna naklada “Liber” – Školska knjiga, Zagreb.

- Anić, V., Silić, J. (2001), *Pravopis hrvatskoga jezika*, Novi Liber – Školska knjiga, Zagreb.
- Arsenijević, N. (2013), “Vreme kroz vreme: o nekim padežnim konstrukcijama u srpskom jeziku”, *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, LVI/1, Matica srpska, Novi Sad, str. 61–76.
- Babić, S. (2002), *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku (treće, poboljšano izdanje)*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Nakladni zavod Globus, Zagreb.
- Babić, S., Finka, B., Moguš, M. (2004), *Hrvatski pravopis (VIII izdanje)*, Školska knjiga, Zagreb.
- Babić, S., Moguš, M. (2011), *Hrvatski pravopis usklađen sa zaključcima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika (2. izdanje)*, Školska knjiga, Zagreb.
- Barić, E., Lončarić, M., Malić, D., Pavešić, S., Peti, M., Zečević, V., Znika, M. (1997), *Hrvatska gramatika (II. promijenjeno izdanje)*, Školska knjiga, Zagreb.
- Bulić, R. (2022), *Bosanski pravopis*, Institut za bosanski jezik i književnost, Tuzla.
- Čedić, I., Hajdarević, H., Kadić, S., Kršo, A., Valjevac, N. (2007), *Rječnik bosanskog jezika*, Institut za jezik, Sarajevo.
- Halilović, S. (1996), *Pravopis bosanskoga jezika*, Kulturno društvo Bošnjaka “Preporod”, Sarajevo.
- Halilović, S. (2017), *Pravopis bosanskoga jezika*, drugo, izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Slavistički komitet, Sarajevo.
- Halilović, S. (2019), *Školski pravopis bosanskoga jezika*, Slavistički komitet, Sarajevo.
- Halilović, S., Palić, I., Šehović, A. (2010), *Rječnik bosanskoga jezika*, Filozofski fakultet u Sarajevu, Sarajevo.
- Ivić, P., Klajn, I., Pešikan, M., Brborić, B. (2011), *Srpski jezički priručnik (5. izdanje)*, Beogradska knjiga – Službeni glasnik, Beograd.
- Jahić, Dž. (2014), *Rječnik bosanskog jezika*, tom sedmi, Bošnjačka asocijacija 33, Sarajevo.
- Jahić, Dž. (2024), *Rječnik bosanskog jezika*, tom jedanaesti, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo.

- Jahić, Dž., Halilović, S., Palić, I. (2000), *Gramatika bosanskoga jezika*, Dom štampe, Zenica.
- Jozić, Ž., Blagus Bartolec, G., Hudeček, L., Lewis, K., Mihaljević, M., Ramadanović, E., Birtić, M., Budja, J., Kovačević, B., Matas Ivanković, I., Milković, A., Miloš, I., Stojanov, T., Štrkalj Despot, K. (2013), *Hrvatski pravopis*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.
- Matovac (2013), *Semantika hrvatskih prijedloga*, doktorski rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Filozofski fakultet, Osijek, <http://web.ffos.hr/download/Darko%20Matovac,%20Semantika%20hrvatskih%20prijedloga.%2011.%20listopada%202013..pdf>
- Palić, I. (2013), “O prijedlogu *na* u vremenskim sintaksičkim konstrukcijama”, *Književni jezik*, 24/1–2, Institut za jezik, Sarajevo, str. 85–96.
- Palić, I. (2014), “O upotrebi prijedloga *u* u konstrukcijama vremenske intralokacije”, *Riječki filološki dani* 9, Filozofski fakultet u Rijeci, Rijeka, str. 461–473.
- Pešikan, M., Jerković, J., Pižurica, M. (2005), *Pravopis srpskoga jezika*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva – Matica srpska, Beograd – Novi Sad.
- Pešikan, M., Jerković, J., Pižurica, M. (2018), *Pravopis srpskoga jezika*, (treće izdanje, izmenjeno i dopunjeno), Matica srpska, Novi Sad.
- Pranjeković, I. (1994), “Vremenski prijedlozi u hrvatskome jeziku”, *Fluminensia*, god. 6, br. 1–2, Rijeka, str. 63–69.
- Pranjeković, I. (2016), “Prostorne opozicije”, *Sarajevski filološki susreti III: Zbornik radova*, knj. 1, Bosansko filološko društvo, Sarajevo, str. 9–17.
- Pravopis srpskohrvatskoga književnog jezika* (1960), Matica srpska – Matica hrvatska, Novi Sad – Zagreb.
- Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika* (1971), knjiga četvrta, Matica srpska, Novi Sad.
- Silić, J., Pranjeković, I. (2005), *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*, Školska knjiga, Zagreb.
- Stevanović, M. (1979), *Savremeni srpskohrvatski jezik II (sintaksa)*, Naučna knjiga, Beograd.
- Stevanović, M. (1981), *Savremeni srpskohrvatski jezik I (uvod, fonetika, morfologija)*, Naučna knjiga, Beograd.
- Školski rječnik hrvatskoga jezika* – <https://rjecnik.hr/o-rjecniku.php>

Prepositions *u*, *na*, *pod* and *s* with nouns *proljeće*, *ljet*, *jesen* and *zima* – compound adverbs and/or prepositional phrases

Abstract: In the normative literature of modern Bosnian, Croatian and Serbian, nouns denoting seasons are treated differently in terms of their adverb fusion when they come with prepositions: on the one hand, these are prepositional-case constructions with a temporal meaning, and on the other hand, a temporal adverb is obtained by fusion of these components. In the second case, some of these four nouns participate less frequently in this way of word formation, and sometimes the preposition that comes with them is also crucial. This paper will address this problem, which is differently presented in the orthographic, grammatical and dictionary literature of the three standard languages, with special reference to the manuals of the Bosnian language, but will also examine the status and meaning of individual constructions and compound adverbs in the corpus of the written language in order to determine the relationship to the norms. The prepositions *u*, *na* and *pod* with the nouns *proljeće*, *ljet*, *jesen* and *zima* form accusative constructions with temporal meaning, while the preposition *s* with these nouns forms a genitive construction with temporal meaning, with both cases having grammatical and semantic limitations. As normative manuals offer inconsistent solutions regarding the writing of the preposition-noun combination, this situation is confirmed by the written corpus of the Bosnian language, which indicates the need for a more valid definition of normative manuals according to the fusion of the aforementioned constructions with temporal meaning or the preservation of their constituent parts. Based on the analysis conducted in this paper, it is concluded that the argumentation about the development of a new meaning in these fusions does not have such a strong justification, and that the separated writing of the preposition and the noun denoting the season would simplify the rule and make it easily applicable.